מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. משמע דבימי עזרא היה מעובר וסמך קלת לדבר דכתיב (נחמיה ז) ויגע החדש השביעי וגו' וכתיב (שם ח) ויביא עזרא הכהן את התורה א וכתיב (שם) ויקרא בו וכתיב ביה (שם) היום קדש וכתיב (שם) ביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלוים אל עזרא הסופר ולהשכיל אל דברי התורה ב משמע שעשו שני ימים טובים של ר"ה וקרי ליה שני למילתי וכתיב נמי (שם ט) ביום עשרים וארבעה לחדש נאספו כל ישראל בצום ובשקים וגו' משמע לפי שאז היה מותרי סוכות נאספו ואי נמי דעבדוהו ועשו סוכות בט"ו בו מ"כ י"ד דירחא וח' דסוכות הרי כ"ב ויום כ"ג מותרי סוכות ואין לומר דשבקוה לתעניתייהו משום מחלת י"ט ומשום כך הממינו עד כ"ד בו דמאז לא היו נוהגין בו ועוד שהרי דבר שבצבור היה אינא ש"מ דעבדוה נמנו: **ואל** יתקלקלו בולהו מועדות. למאן דאמר לקמן (דף כ.) שמעבירין משום ירקון ניחא דשייך אכולהו ג אבל למאן דאמר משום מתא קשיא דליכא קלקול אינא מיום"כ לחוליה ד ועוד כיון דידעי קביעות אלול אמאי תתקלקל ר"ה הא ידעי דתדחה מפני אד"ו ה ונראה דלהו משום אד"ו קאמר הא איצטריך מעברינן ליה אינא משום דזמנין דלא רלו עדיים הלבנה ביום שלשים ואין מקדשין עד יום ל"א משום דמצוה לקדש ע"פ הראייה ופריך הא מקלקלא ר"ה שיעשו שני ימים מספק ו ומשני מוטב תתקלקל ר"ה ואל יתקלקלו כל המועדות ז יום"כ וסוכות ושמיני עצרת אם יעשו ע"פ איום העדים אינ על פי הראייה ח: **מתני' דלא** כר'. וא"ת ולתנא דידן כיון דלא נפקי על אדר השני היאך ידעו שנתעברה השנה בשלמא אם עיברוה קודם אדר יכולין להודיעם ע"י שלומי אדר אבל אם עברוה אחר כך היכי ידעי דהא מעברינן השנה כל אדר ולכל הפחות עד פוריים וי"ל כיון דשלומים יוצאין על ניסן ממילא ידעי כשיגיע ר"ח ואין שלומין יוצאין א"כ השנה מעוברת:

דמר סבר כל המצות הנוהגות בראשון נוהגות בשני ומר סבר אין נוהגות. וטעמייהו מפרש מקראי בפ"ק דמגילה (דף ו: ושם) וכרוב ספרים הגירסא איפכא דמר סבר כל המצות הנוהגות בשני נוהגות בראשון ומר סבר אין נוהגות כו' ובפ"ק דמגילה (שם) כתיב כן בכל הספרים גבי פלוגתא דרבנן ורבי אלעזר ברבי יוסי ורשב"ג ויש לישב שתי הגירסות: **אדר** הסמוך לניסן לעולם חסר. תימה א"כ אמאי יוצאין על ניסן מפני הפסח ט ומייהו נצטוף מסקינן תיובתא י ואף על פי כן אנו נוהגין כן דשמא בימיהן שהיו מקדשים על פי הראייה מסקינן דזמנין מלא זמנין חסר אבל לדידן יא טוב למלאות הראשון דהוא חדש העיבור שיתוסף על השנה יב אף על גב דלמרינן דשנה מתעברת בטופה יג ובירושלמי דמגילה יד איכא פלוגתא דקאמרינן התם עוקבא אשכח תרין מיגרן בחדא כתיב ושפר בתנפוי ובתנפי חבריי מוסיפין על שתא תלתין יומין ובחדא כתיב ושפר בתנפי חבריי מוסיפין על שתא ירח יומין מאן דאמר תלתין יומין אדר הראשון מוספת מ"ד ירח יומין אדר השני מוספת ונצטוף דמו לה דקסבר לוו שלשים רלו ירח: מאי

א וחכמים מטהרין תנאי היא דתניא הימים האלו הכתובין במגילת תענית בין בזמן שבית המקדש קיים בין בזמן שאין בהמ"ק קיים אסורין דברי ר"מ רבי יוסי אומר בזמן שבהמ"ק קיים אסורין מפני ששמחה היא להם אין בית המקדש קיים מותרין מפני שאבל הוא להם והלכתא בטלו והלכתא לא בטלו קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן ב בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי: על אלול מפני ר"ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות: כיון דנפקי להו אאלול אתשרי למה להו וכי תימא דלמא עברוה לאלול ג) והאמר רבי חיננא בר כהנא א"ר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר לא מצינו דלא איצטריך הא איצטריך מעברינן ליה הא מיקלקל ר"ה מוטב תיקלקל ראש השנה ולא יתקלקלו כולהו מועדות דיקא נמי דקתני על תשרי מפני תקנת המועדות ש"מ: ועל כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים: ואילו נתעברה השנה יוצאין אף על אדר שני מפני הפורים לא קתני מתניתין דלא כר' דתניא ד) רבי אומר אם נתעברה השנה יוצאין אף על אדר השני מפני הפורים לימא בהא קמיפלגי דמר סבר ה) כל מצות הנוהגות בשני נוהגות בראשון ומר סבר כל מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון לא דכולי עלמא מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון והכא בעיבור שנה קמיפלגי דתניא ו) כמה עיבור שנה ל' יום רשב"ג אומר חדש מאי שנא ל' דידעי חדש נמי ידעי א"ר פפא ז) מ"ד חדש רצה חדש רצה שלשים העיד ר' יהושע בן לוי משום קהלא קדישא דירושלים על שני אדרים שמקדשין אותם ביום עיבוריהן למימרא דחסרין עבדינן מלאין לא עבדינן לאפוקי מדדרש רב נחמן בר חסדא ח) העיד רבי סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרים שאם רצו לעשותן שניהן מלאין עושין שניהן חסרין עושין אחד מלא ואחד חסר עושין וכך היו נוהגין בגולה ומשום רבינו אמרו ט לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיוודע לך שהוקבע ר"ח בזמנו שלחו ליה למר עוקבא י) אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מתיב רב נחמן יא) על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא זמנין מלא זמנין חסר משום הכי מחללינן אלא

וחכמים מטהרין. דעיקרו כלי זכוכית הן ולא אזלי בתר המעמיד. ע"א כלי זכוכית טהורין שניקבו והטילו לתוכן אבר יהודה בן שמוע מטמאין טומאת כלי מתכות דאורייתא אם נגע בהן טומאה דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרים מטומאת כלי מתכות דאורייתא אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן שאין כלי מתכות טמאין דאורייתא אלא המעויין בפרשה (במדבר לא) הזהב והכסף הנחשת והברזל וגו': **פנאי היא.** לי בטלה מגילת תענית: **הא איצטריך.** לי משום ירקא לי משום מתא כדלקמן (דף כ.): **והא קמקלקלא ר"ה.** דנמנא אלא עשאוה בני הגולה כהלכה אם מעברין אלול: **דיקא נמי.** דלהכי חשו רבנן דלא ליקלקלו שאר מועדות והתירו שיהא ר"ה מקולקל לגולה: **ואלו אם נתעברה השנה.** לאחר שנכנס אדר הראשון והלכו השלומים ישבו ב"ד ועיינו ועיברוה לעשות אדר השני אחר זה: **נוהגות בראשון.** וילאו ידי חובתן בפורים שעשו בראשון: **למה עיבור השנה.** ימי אדר הראשון שאותו עושין עיבור לשנה: **תדע.** קא סלקא דעתך כ"ט ימים: **מאי שנא.** למאן דאמר שלשים דאין צריך לחזור ולשנות שלומים על יום קידוש אדר השני: **דידעי.** בני הגולה שלעולם אדר הראשון מעובר וביום ל"א נתקדש: **למאן דאמר תדע.** נמי אין צריך להודיע דהא ידעי דלעולם חסר וביום שלשים נתקדש: **רלו תדע רלו שלשים.** לפיכך צריכין להודיע אם עשאוהו מלא או חסר: **שמקדשין אותן ביום עיבוריהן.** יום שלשים קרי יום עיבור שאותו עושין עיבור לחדש כשמעברין אותו שמקדשין יום שלשים של שניסה לר"ח הנכנס יום ל' לאדר הראשון הוא ר"ח לאדר השני ויום ל' של אדר הראשון הוא ר"ח ניסן: **למימרא דתסירין עבדינן בו'.** בימותא: **אחד מלא ואחד חסר.** דוקא קאמר ראשון מלא ושני חסר: **משום רבינו.** רב: **שהוקבע ר"ח בזמנו.** על שאמרו לך הבאים מארץ ישראל קדשו ב"ד ר"ח אדר השני ביום ל' לאדר הראשון ועשו את הראשון חסר: **מחללין את השבת.** עדיים שראו את הלבנה בתחילתה מחללין את השבת לצאת חוץ לתחום לבא לב"ד להעיד לפניהן לפי שהמועדין כולן תלויין בשני תדשים הללו. וקס"ד חילולא דשבת רחמנא משום דקביעת ירחא לפי ראיית הלבנה הוא אם מלא מלא אם חסר חסר: **משום שני מחללין.** אם לאותו ביום ל' שאם לא יבאו ויעידו שראוהו היום לא יקדשוהו ב"ד עד מחר ועשו את החסר מלא: אלא

מלא

קב א מיי' פי"ב מהל' כלים הלכה יג:

קג ב [מיי' פי"ב מהל' מגילה ותענית הל' יג ופ"ג ה"ג] טוש"ע א"ח סי' תקנ"ג סעיף ג [ומיהו מרפו סעיף ג] [וכ אלפס כאן ובתענית פ"ב ומגילה סוף פ"ק]:

קד ג מיי' פ"ד מהלכות קידוש החדש הל' יח:

קה ד מיי' שם פ"א הלכה ה:

רבינו חננאל

וחכמים מטהרין, כלומר בחזקת שבורין הן. ור' מאיר הוא תלמיד ר' עקיבא, ור' עקיבא תלמיד דר' אליעזר ור' יהושע, הללו תלמידי רבן יוחנן בן זכאי שחרב הבית בימיו. הנה דבר ברור כי יהודה בן שמוע לאחר חרבן הבית היה. ופרקינן תנאי היא דתניא הימים הכתובים במגילת תענית בין בזמן הבית בין אחר חרבן הבית אסורין בתענית דברי ר"מ, דסבר לא בטלה מגלת תענית, ר' יוסי אומר בזמן הבית אסורין בתענית, שימי שמחה היא להן, אחר חרבן מותרין בתענית מפני שימי אבל הן. כלומר, אחר חרבן הבית בטלה מגלת תענית, והא ר' יהודה בן שמוע כר"מ רביה הוא דעבד. ואסיקנא והלכתא בטלו, ומותר להתענות בכל הימים הכתובים במגילת תענית זולתי חנוכה ופורים דלא בטלו ואסור להתענות בהן. על אלול מפני ר"ה כולי. ואקשינן וכיון דנפקי באלול ונקבעה ראש שנה בתשרי עוד למה צריכין השלוחין לצאת, דבר ידוע הוא ב' בתשרי יום הכיפורים בט"ו בו סוכות. וכי תימא חיישינן דלמא עברוה לאלול, והא קימא לן דמימות עזרא לא נתעבר אלול, מראין הדברים דבימות עזרא עברוה לאלול במסורת שהיתה בידם, וכי עברו (במסכת יום טוב ואם כן כי נתעבר) אלול עזרא חגי זכריה ומלאכי כי כולן בזמן אחד היו. וכבר פירשנוהו במסכת יום טוב. ואם כן כי נתעבר אלול, והמדינות הרחוקות מבית דין לא ידעו, נתקלקלה ראש שנה שעשו ראש שנה ביום ל' של אלול כ"ט ימים, וכיון שאלול נתעבר נמצא יום ל' מ(ר)חשבון אלול, והם קבעוהו תשרי. ואמרי מוטב תיקלקל ראש שנה ולא יתקלקלו המועדין כולן. ודייקינן הכי דראש שנה ודאי נתקלקלה, ולא חיישינן אלא לתקנת המועדות מדויקא דמתניתין דקתני ועל תשרי מפני תקנת המועדות ש"מ. פירו' להודיע לכל ישראל שהרשות ביד בית דין לעבר, ואע"פ שלא היה לעולם. ועל כסליו לידע מתי נקבע לעשות בכ"ה חנוכה. ועל אדר לעשות ביום י"ד בו פורים. ואוקימנא דלא כר' דאמר אם נתעברה שנה יוצאין אף על אדר השיני מפני הפורים. הנוהגות בשיני [אין] נוהגות בראשון, ובעיבור שנה פליגי, תנא דידן סבר לה כתנא קמא דברייתא דתניא עיבור שנה ל' יום, ור' סבר לה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר חדש, ואוקימנא רצו חדש רצו ל' יום. העיד ר' יהושע בן לוי על שני אדרין שמקדשין אותן ביום עבוריהן. פיר' מקדשין ראש חודש אדר שיני ביום ל' של אדר הראשון שהוא יום עיבורו, ויום ל' של אדר שני מקדשין אותו ראש חודש ניסן. למימר[א] דשיני אדרין

מוסף רש"י

מימות עזרא ואילך. אלו דנקטו מימות עזרא, משום דבימיו עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) ויביא הספר, וכראש השנה משתעי (ביצה ה).

מוסף תוספות

א. אלמא ר"ה היה ומשום כך נאספו בו דכן משמע דקאמר להו היום קדוש. תוס' יעמים. ב. ביום השני נאספו כמו שעשו בראשון אלמא יום שני נמי יו"ט הוה. שם. ג. בין ר"ה ובין יום כפור שאירע פעמים בערב שבת וכן נמי יו"ט ראשון דסוכות ושמיני עצרת. שם. ד. דבשאר ימים טובים אפשר בעממים ולא אתי שפיר לישנא דנתקלקלו המועדות. שם. ה. דהא ידעי דכל היכא דמיקלע ר"ה באד"ו מעברי' ליה לאלול וקביעות דאלול הא ידעי ליה. מי' הרי"ן. ו. וחוה לן לקדושי ביום ל' ואע"ג דלא ראו היה לאיים על העדים ולהעיד כדאמרינן לקמן (כ.) מאיימין על העדים על החודש שלא נראה בזמנו. תוס' יעמים. ז. לעשותם שלא כתיקונן. שם. ח. וגם ר"ה בכלל קלקול זה. שם. ט. כיון דנפקי אאדר אמאי נפקי על ניסן הלא הם יודעים שר"ח ניסן לעולם יום ל' של אדר כיון דאדר לעולם חסר. תוס' יעמים. י. דכיון דסלקא בתחיבתא לא דייקינן בה כולי האי. כסל"ל. יא. שאנו עושין אדר חסר כשאין השנה מעוברת במעוברת נמי. תוס' הרא"ש. יב. כדפרש"י לעיל בשמעתין שהראשון הוא של העיבור. שם. יג. א"כ אדר השני ה"ל למימר עיבור ר"ל דאה"נ מיהו הך עיבור כשמעברים השנה מוסיפים ל' יום ב"ש דאדר השני דהוה עיבור וחד יומא דמעברין אדר הראשון. תוס' יעמים.

רבינו חננאל (המשך)

לעולם חסרין הן, ולאפוקי מדרב נחמן בר רב חסדא [ד]דרש העיד ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרין שאם רצו בית דין לעשותן שניהן חסרין או שניהן מלאין או אחד מלא ואחד חסר עושין. וכך היו נוהגין בגולה, והיא פומבדיתא. אמרו משום רבינו לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיוודע שהוקבע ראש חודש בזמנו. העידות שהעיד ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי סוגיא דשמעתין שלקא, וגרסינן בבכורות פרק מעשר בהמה דקאי ר' עקיבא בשיטתייהו ואמר אדר הסמוך לניסן זמנין מלא וזמנין חסר, ובן עזאי הוא דסבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר וקיימא לן כר' עקיבא. וכן הא דגרסינן הכא בהאי עניינא דשלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, עלתה בתיובתא.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן משום [א]דמצוה לקדש על הראייה איכא דאמרי א"ר נחמן אף אנן נמי תנינא על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא לעולם חסר משום הכי מחללינן דמצוה לקדש על הראייה אלא אי אמרת זמנין מלא זמנין חסר אמאי מחללינן נעבריה האידנא ונקדישה למחר אי דאקלע יום שלשים בשבת ה"נ הכא במאי עסקינן דאקלע יום שלשים ואחד בשבת דמצוה לקדש על הראייה מתיב רב כהנא [ב]כשהמקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן מדכולהו לאו משום דמצוה לקדש על הראייה ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראייה אי אמרת בשלמא זמנין מלא וזמנין חסר משום הכי מחללינן אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן תיובתא כי אתא עולא אמר עברוה לאלול אמר עולא ידעי חברין בבלאי מאי טיבותא עבדינן בהדייהו מאי טיבותא עולא אמר משום ירקיא רבי אחא בר חנינא אמר משום מתיא מאי בנייהו איכא בנייהו יוה"כ שחל להיות אחר השבת מאן דאמר משום מתיא מעברינן ומאן דאמר משום ירקיא לאימת קא בעי להו לאורתא לאורתא טרח ומייתי ולמ"ד משום ירקיא לעבריה משום מתיא אלא איכא בנייהו יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה מ"ד משום ירקיא מעברינן ומאן דאמר משום מתיא אפשר בעממי ולמ"ד משום מתיא לעבריה משום ירקיא אפשר בחמימי אי הכי מאי שנא לדידן אפילו לדידהו נמי לדידן חביל לן עלמא לדידהו לא חביל להו עלמא איני והתני רבה בר שמואל [ב]יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך ת"ל [ג]החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש אמר [ג]רבא לא קשיא כאן לעברו כאן לקדשו והכי קאמר יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך כך מקדשין את החדש לצורך תלמוד לומר החדש הזה לכם כזה ראה וקדש וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי [ד]מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו איני והא שלח ליה רבי יהודה נשיאה לרבי אמי הוו יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו אע"פ שלא ראוהו יאמרו ראינו אמר אביי לא קשיא הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא דתניא [ה]אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה רב דימי מנהרדעא מתני איפכא מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואין מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו מ"ט

מאי טיבותא (עברינן). שמעבריס אלול דמוטב שלא יעברו כדי שלא יהא תרי יומין מספק:

בין מלפניה בין מלאחריה. רבינו תם לא גרס מלפניה דאם חל ראש השנה וסוכות מלפניה מיפוק ליה משום מתיא דמקלע יום הכפורים באמצע שבת:

שלח ליה ר' יהודה נשיאה לרבי אמי. אין זה רבי יהודה נשיאה שהתיר השמן בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו. ושם) שהיה בימי רב ושמואל דהסוה בנו של ר"ג בן רבי יהודה הנשיא והאי דהכא תלמידו של ר' יוחנן דהוה כייף לרב ושמואל[ו]:

הא בניסן ובתשרי. פי' בקונטרס שהמועדות תלויין בהן מקדשין לצורך בשאר ירחי לא וי"מ לאיפכא[א]:

ואם היתה שנה מעוברת חמשה. בערכין (דף ט:) פריך והא איכא יומא [ז]דתלתין שניין [ב] משום דכל שנה עודפת ארבעה ימים שמונה שעות תתע"ו חלקים ואותן חלקים מצטופין ליום שלם לסוף שלשים שנה ומשני משום דליתיה בכל שנה לא קאמינא:

גריך

אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן משום [א]דמצוה לקדש על הראייה איכא דאמרי א"ר נחמן אף אנן נמי תנינא על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא לעולם חסר משום הכי מחללינן דמצוה לקדש על הראייה אלא אי אמרת זמנין מלא זמנין חסר אמאי מחללינן נעבריה האידנא ונקדישה למחר אי דאקלע יום שלשים בשבת ה"נ הכא במאי עסקינן דאקלע יום שלשים ואחד בשבת דמצוה לקדש על הראייה מתיב רב כהנא [ב]כשהמקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן מדכולהו לאו משום דמצוה לקדש על הראייה ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראייה אי אמרת בשלמא זמנין מלא וזמנין חסר משום הכי מחללינן אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן תיובתא כי אתא עולא אמר עברוה לאלול אמר עולא ידעי חברין בבלאי מאי טיבותא עבדינן בהדייהו מאי טיבותא עולא אמר משום ירקיא רבי אחא בר חנינא אמר משום מתיא מאי בנייהו איכא בנייהו יוה"כ שחל להיות אחר השבת מאן דאמר משום מתיא מעברינן ומאן דאמר משום ירקיא לאימת קא בעי להו לאורתא לאורתא טרח ומייתי ולמ"ד משום ירקיא לעבריה משום מתיא אלא איכא בנייהו יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה מ"ד משום ירקיא מעברינן ומאן דאמר משום מתיא אפשר בעממי ולמ"ד משום מתיא לעבריה משום ירקיא אפשר בחמימי אי הכי מאי שנא לדידן אפילו לדידהו נמי לדידן חביל לן עלמא לדידהו לא חביל להו עלמא איני והתני רבה בר שמואל [ב]יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך ת"ל [ג]החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש אמר [ג]רבא לא קשיא כאן לעברו כאן לקדשו והכי קאמר יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך כך מקדשין את החדש לצורך תלמוד לומר החדש הזה לכם כזה ראה וקדש וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי [ד]מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו איני והא שלח ליה רבי יהודה נשיאה לרבי אמי הוו יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו אע"פ שלא ראוהו יאמרו ראינו אמר אביי לא קשיא הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא דתניא [ה]אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה רב דימי מנהרדעא מתני איפכא מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואין מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו מ"ט

האי

מלתא בתחלת פרק ראוהו בית דין וכל ישראל ואסקוה הכי, ולא פליגי, מה דמר ר' זעירא בשם ר' יהושע בן לוי אין מעממין על שלא נראה לקדשו, [ז]אין מעממין על שנראה לעברו, על ניסן ועל תשרי. **רבא** אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא, דלית ליה עבור בחדשין כלל, דתני אין בין ראש שנה לראש שנה ואין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד, ואם היתה שנה מעוברת חמשה. פיר' אין בשנה לעולם אלא אחד מלא ואחד חסר, והן שנ"ד ימים, יוצאין הז' ישארו ד' ימים. ואם היא מעוברת, חדש העבור כ"ט ימים הוא, כ"ח ימים יוצאין הז' נשאר יום, הרי ה' ימים. **רב** דימי מתני איפכא, מאיימין על העדים של חדש שלא נראה בזמנו לקדשו, דאמרינן ההיא כיכיתא שראיתם, לבנה הייתה, דלא מיתחזי כשיקרא, ואין מאיימין על העדים של חדש שנראה בזמנו לעברו,

מסורת הש"ס

א) נקמן כח., ב) [הלק"מ פ"ג דין ט"ו לקה"מ הערוק אמר רב כו'], ג) [תוס' ערכין פ"ח ה"ד] לעיל ו: שבת פז: סוכה נד: ערכין ט:, ד) [ויקרא כג], ה) [עיין של"ה דף תכז ד"ה קלבלת], ו) ל"ל דשני ויומא דתלמין,

תורה אור השלם

1. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
שמות יב ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פיכא לאמרי כו' קס"ד מילול שבת משום מלוה: (ב) ד"ה נעבריה האידנא ביום שלשים זה:

מוסף רש"י

מפני תקנת הקרבן. של ר"ש שיקריב בזמנו (לקמן בא:). אלא ד' ימים בלבד. לאח רש"י ומוסף רש"י לעיל ו ב.

מוסף תוספות

א. בניסן ותשרי אין מאיימין דכיון דמועדים תלוין בהן אין מקדשין אלא על פי הראיה דאם מאיימים העדים הוי קלקול המועדות אבל בשאר ירחי מאיימין היכא דאיכא עדים. תוס' ישנים. ב. דלל' שנין עודף התתעוו"ין מגיע ליום אחד. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

מדתנן וכשהמקדש קיים יוצאין אף על כולן מפני תקנת קרבן, מדכל החדשים כולן לאו משום דמצוה לקדש על הראיה, ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש תקנת המועדות. אי אמרת בשלמא זימנין מלא זימנין חסר, משום הכי מחללינן, אלא אי אמרת לעולם חסר [אמאי מחללינן] תיובתא. וגם לעדות רבי יהושע בן לוי דאמר לעולם שני עדרים חסירין, הא מתניתין תיובתא עליה, ולא עמדה אלא עדות ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי. כי אתא עולא אמר עברוה לאלול. כלומר אצטרך כפי [נ"א: לפי] המסורות שהיתה ביד בית דין (לא היו מגלין אלא אותו למזומנין לעיין בדבר זה מפני שבית) ועיברוה לאלול, [נ]מפני (שקראו) [מה נקרא] סוד העבור, מפני שבית דין לא היו מגלין אותו אלא למזומנין לעיין בדבר זה. והיה אותה שנה יום שלשים לאלול וזו הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה. וכיון שראה (שלא) [עולא] כי עיברו בית דין לאלול, נדמה לו שבית דין מעברין על צורך

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פ"ז מהל' קידוש החדש הל' ה.
קז ב ג מיי' פ"ג (וס"ה) מהל' קידוש החדש הלכה טו טז יח יט.

רבינו חננאל (המשך)

אבל (אם) משום ירקיא לא מעברינן, אישר בחמימי. פי' אע"ג דחיימין ירקיא, איפשר למיכל מינייהו. ויש אומרים למישלקינהו ולבשולינהו ולמישבקינהו בחמימי, דאכיל להן במוצאי יום הכפורים. ומאן דאמר משום ירקיא, אמר, מיתיא איפשר לקברם עממי, והן גוים. ודברים הללו שאמרו עולא ור' אחא, ראו לומר שעשו אותם בית דין סעד למסורת שבידם שבהן מעברין (כענין) [כמו שאמרו] שעיקר עיבור השנה באביב, ותנינן אין מעברין השנה לא מפני גדיין ולא מפני טלאין ולא מפני גזולות שלא פירחו, אבל עושין אותן סעד לשנה. והמסמך של עיבור [הוא] האביב כדגרסינן דזמן אביבא לא מטא. ואקשינן עליהן אם נראה החודש בזמנו, והוא ליל ל', מעברין ליה לאלול משום צורך שנתראה לבית דין לעבר, והתני רבה בר שמואל יכול כשם שמעברין את השנה לצורך, מפני האביב, כך מעברין את החודש לצורך, ת"ל החדש הזה לכם, כזה ראה וקדש. ופריק רבה אין מקדשין לצורך, אבל מעברין החדש לצורך, ותרץ להא דרבה בר שמואל הכי, יכול כשם שמעברין את השנה, על האביב, ואת החדש, לצורך השעה, כך מחסרין ומקדשין את החדש לצורך, ת"ל החודש הזה לכם, כזה ראה וקדש. וכי הא דאמר ר' יהושע בן לוי מאיימין עלייהו כדי לחזור בהן ולא יתקיימו דבריהן ויעברוהו, אי אצטרך לבית דין, ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו, והוא ליל ל', כלומר אין מאיימין אותן ואומרין להן הזהרו והעידו כי ההוא שנראה לכם כעין כיכיתא, הלבנה היתה, ומקדשין אותו ביום שלשים אם הונרכו בית דין לחסורי, אלא לא טרחינן עלייהו כדי לקדשו בעת שלא נראה בזמנו, כלומר מעברין ולא מחסרין. ואקשינן לרבה איני והא שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי, הוו יודעין שכל שנותיו של ר' יוחנן היה מלמדנו, מאיימין על העדים של חדש שלא נראה בזמנו לקדשו, שאע"פ שלא ראו בעליל אלא כעין כיכיתא, יעידו כי ראינו. ופריק אביי ואמר הכי, הא דר' יהושע בן לוי קיימא בכל החדשים זולתי ניסן ותשרי, ור' יוחנן קיימא בניסן ותשרי זולתי שאר ירחי. ונתברר לנו דברי אביי כי כך הם כאשר פירשנו, מתלמוד ארץ ישראל דשקלי וטרי בהאי

א) מדבכי רבינו ז"ל אלו נראה דגי' אתמה דגי' דלמ"ד משום ירקיא לא חיש משום מיתיא כלל משום דאפשר בעממי אבל נ"ע דהא כיוה"כ אי"א בעממי.

צריך שיהא לילה ויום מן החדש בו. הא דמאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לומר ראינו אע"פ שלא ראו שני מילי כשיום שלשים לילה ויום מן החדש א:

חצות לילה איבא בינייהו. פי' בקונטרס שראה ביסודו של רבי אאי מיחזי כשקרא לתקוני לבולה גולה אמר שמואל יכילנא לתקונה לבולה גולה. כלומר, יש בי כח לחשוב [נ"א: לחשב] חשבון השנים, ולתקן איזו שנה צריכה עיבור. וכן בחדשים איזה חודש צריך להתעבר, עד ביאת הגואל ויתישב [נ"א: וישיב] הסנהדרין. א"ל **אבא אבוה דר' שמלאי ידע מר הא דתני** בסוד העיבור נולד קודם חצות או אחר חצות. פיר' המסורות שהיא עכשיו בידינו שהנולד עד חצות, וענין (ד"ד וה"ח והצ"א) [ר"ד וח"ח תצא] ותרצ"ה, ותקפ"ט שאלו הן עקרי החשבון לקבוע השנים, ידע להו מר. (ואם) [ואת] הדחויות שהן גטר"ד (ובה"ו) [ובה"י] תקפ"ט. אמר ליה לא ידענא. אמר ליה ומהכא מר לא ידע, איכא מילי אחרנייתא דתליין (במסורתו) [במסורות] ולא בחשבון בלבד ולא ידעינהו מר שמואל. פירוש שאם נולד קודם חצות מפני שלא יתכן להיראות הלבנה לבני אדם בו ביום שלשים. ויש מי שאומר אלו כולם וגם גטר"ד שהם נדחות הפשוטות, ובה"י תקפ"ט לאחר העיבור, כלן היה שמואל בקי בהן, ודברים אחרים התלוין בחשבון שאמר לא ידענא, והוא כגון זה שאמר מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה כו', וכיוצא בו דברים אחרים כמו זה, אמר לו אבא אבוה דר' שמלאי, דאי לא תימא הכי מה בין חצות לאחר חצות. כי סליק ר' **זירא בארץ ישראל שלח להו צריך שיהא לילה ויום מן החדש.** כלומר אין קובעין ראש חודש בו ביום של מולד, אלא אם היה המולד שעה הראשונה מן הלילה, שנמצא היום והלילה כולו מן הלבנה החדשה. אבל אם היה המולד אחר כך, אין קובעין ראש חודש אלא למחר. וזה שאמר' מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה, נולד אחר חצות אינו נראה בו ביום כלל. ובא רב אשי (ודחה) ואמ' מסורת זה [נ"א: זן] לאכחושי סהדי. פיר', שאם נתברר מן החשבון שנולד אחר חצות ובאו עדים ואמרו שראינוהו בו ביום, עדי שקר הן, שאי אפשר כלל להיראות בו ביום, ולאו לקובעו ראש חודש בו ביום הוא דשלח להו נולד קודם חצות, כי האי דאמר ר' זירא אמר רב נחמן כ"ד שעי מכסי סיהרא לדידן שית (שיתן) מעתיקא ר"ח מחדתא, לדידהו שית מחדתא ר"ח מעתיקא. למאי נפקא מיניה, אמר רב אשי לאכחושי סהדי בו. גם זה שאמר אבוה דר' שמלאי נולד קודם חצות, וזה שאמר ר' זירא כ"ד שעי מיכסי סיהרא, דבר זה לא נתברר אצלנו יפה, לפיכך לא כתבנו בו פירוש[ב]. אמר מר **צריך שיהא יום ולילה מן החדש.** כמו שאמרנו, כלומר היום שקובעין אותו ראש חודש צריך להיות כ"ד שעה מן הלבנה החדשה. קרא מנא לן, ר' יוחנן אמר מערב עד ערב, ר' שמעון בן לקיש אמר מהכא עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, מאי בינייהו, אמר אבי בינייהו, כלומר, זה דורש מזה הפסוק, ושניהם דבר אחד אמרו. זה אין צריך פירוש. **רבא אמר חצות לילה איבא בינייהו.** ר' יוחנן שאמר מערב עד ערב סבר אם נולדה הלבנה בתחלת שעה ראשונה של לילה, קובעין בו ביום ראש חודש, דהא איבא מערב עד ערב. ור' שמעון בן לקיש [סבר] כתיב שבעת ימים מצות תאכלו, וכתיב בערב בפסח תאכלו את הבשר בלילה הזה, וכתיב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, וקיימא לן דהוא חצות לילה, שנאמר ויהי בחצי הלילה, וגמר הראשון אלא מקודם חצות כמעט, ונחשב לו יום שלם שנאמר שבעת ימים מצות תאכלו, ש"מ שאם נולד הלבנה עד חצי הלילה, יום שלם הוא, ונמצא היום והלילה מן החדש, וראו[ן] אותו היום לקבוע ראש חודש. והוי פירושו חצות לילה איבא בינייהו, ר' יוחנן בעי כ"ד שעי מן החדש, וריש לקיש אמר לך אפילו מחצי הלילה כשר. **ירושלמי** בסוף פרק אם אינן מכירין אותו, משקיעת החמה אתה מונה ללבנה, אמר ר' סימון והיו לאותות ולמועדים, ולמועדים זה. כלומר זה יוצא וזה נכנס. אמר ר' יוחנן ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ריש לקיש אמר החדש הזה, שיהא כולו מן החדש. וגמר הזה הזה, ג) [כין] היכי דלא תיקשי לן דריש לקיש אדריש לקיש. **כל ספיקה לקמיה (כי) שדינן,** פשוטה היא.

ב) [מיי' פ"א מס' קדוש החדש הל' ג ועי' לח"מ]:

רבינו חננאל

כי מאחר שאמרו ראיתי יחזור ויומר לא ראיתי, מיחזי כשיקרא. אמר שמואל יכילנא לתקונה לבולה גולה. כלומר, יש בי כח לחשוב [נ"א: לחשב] חשבון השנים, ולתקן איזו שנה צריכה עיבור. וכן בחדשים איזה חודש צריך להתעבר, עד ביאת הגואל ויתישב [נ"א: וישיב] הסנהדרין. א"ל **אבא אבוה דר' שמלאי ידע מר הא דתני** בסוד העיבור נולד קודם חצות או אחר חצות. פיר' המסורות שהיא עכשיו בידינו שהנולד עד חצות, וענין (ד"ד וה"ח והצ"א) [ר"ד וח"ח תצא] ותרצ"ה, ותקפ"ט שאלו הן עקרי החשבון לקבוע השנים, ידע להו מר. (ואם) [ואת] הדחויות שהן גטר"ד (ובה"ו) [ובה"י] תקפ"ט. אמר ליה לא ידענא. אמר ליה ומהכא מר לא ידע, איכא מילי אחרנייתא דתליין (במסורתו) [במסורות] ולא בחשבון בלבד ולא ידעינהו מר שמואל. פירוש שאם נולד קודם חצות מפני שלא יתכן להיראות הלבנה לבני אדם בו ביום שלשים. ויש מי שאומר אלו כולם וגם גטר"ד שהם נדחות הפשוטות, ובה"י תקפ"ט לאחר העיבור, כלן היה שמואל בקי בהן, ודברים אחרים התלוין בחשבון שאמר לא ידענא, והוא כגון זה שאמר מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה כו', וכיוצא בו דברים אחרים כמו זה, אמר לו אבא אבוה דר' שמלאי, דאי לא תימא הכי מה בין חצות לאחר חצות. **כי סליק ר' זירא בארץ ישראל שלח להו צריך שיהא לילה ויום מן החדש.** כלומר אין קובעין ראש חודש בו ביום של מולד, אלא אם היה המולד שעה הראשונה מן הלילה, שנמצא היום והלילה כולו מן הלבנה החדשה. אבל אם היה המולד אחר כך, אין קובעין ראש חודש אלא למחר. וזה שאמר' מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה, נולד אחר חצות אינו נראה בו ביום כלל. ובא רב אשי (ודחה) ואמ' מסורת זה [נ"א: זן] לאכחושי סהדי. פיר', שאם נתברר מן החשבון שנולד אחר חצות ובאו עדים ואמרו שראינוהו בו ביום, עדי שקר הן, שאי אפשר כלל להיראות בו ביום, ולאו לקובעו ראש חודש בו ביום הוא דשלח להו נולד קודם חצות, כי האי דאמר ר' זירא אמר רב נחמן כ"ד שעי מיכסי סיהרא לדידן שית (שיתן) מעתיקא ר"ח מחדתא, לדידהו שית מחדתא ר"ח מעתיקא. למאי נפקא מיניה, אמר רב אשי לאכחושי סהדי בו. גם זה שאמר אבוה דר' שמלאי נולד קודם חצות, וזה שאמר ר' זירא כ"ד שעי מיכסי סיהרא, דבר זה לא נתברר אצלנו יפה, לפיכך לא כתבנו בו פירוש[ב]. אמר מר **צריך שיהא יום ולילה מן החדש.** כמו שאמרנו, כלומר היום שקובעין אותו ראש חודש צריך להיות כ"ד שעה מן הלבנה החדשה. קרא מנא לן, ר' יוחנן אמר מערב עד ערב, ר' שמעון בן לקיש אמר מהכא עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, מאי בינייהו, אמר אבי בינייהו, אמר דורש משמעות דדרשין איכא בינייהו. כלומר, זה דורש מזה הפסוק וזה דורש מזה הפסוק, ושניהם דבר אחד אמרו. זה אין צריך פירוש. **רבא אמר חצות לילה איבא בינייהו.** ר' יוחנן שאמר מערב עד ערב סבר אם נולדה הלבנה בתחלת שעה ראשונה של לילה, קובעין בו ביום ראש חודש, דהא איבא מערב עד ערב. ור' שמעון בן לקיש [סבר] כתיב שבעת ימים מצות תאכלו, וכתיב בערב בפסח תאכלו את הבשר בלילה הזה, וכתיב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, שנאמר ויהי בחצי הלילה, ונגמר

ג) [נכ"מ כמ:]:

ד) [נכ"מ לימת]:

ה) [נכ"מ לימת], וכן נראה מפרש"י ד"ה דלמא וכ"כ רש"י לקמן כח. ד"ה תרין, **ו)** רש"ל וס"פ,

תורה אור השלם

1. שִׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: ויקרא כג לב

2. בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב: שמות יב יח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עולד קודם כי' סהס כמעכ"ב מתוך קוטנה אלא שש שעות אחר חדושה שהלבנה נעולס:

גליון הש"ס

גמ' לאכחושי סהדי. עיין לקמן כד ע"ב תד"ה לאיעוכו:

מוסף תוספות

א. ולפי דבריו הא דר' זירא פליגא על דר"ב"ל שאמר אין מאיימין בכך ושאין מקדשין אם לא נראה בזמנו. ויטב"ש. ב. שבסוף החדש הירח קרוב מן השמש והירח עולה שחרית במזרח קודם השמש ורואים אותה עד שתתקרב מן השמש בשיעור מרובע. מאיר. ג. שהירח נראה בתחלת החדש סמוך לשקיעת החמה במערב והולכת מעט מעט ממערב למזרח עד שלשבעה ימים נמצאת באמצע הרקיע. שם. ד. ר"ל מקודם שתכנס תחת השמש. שם. ה. דלא מכסיא להו הישנה כי אם ו' שעות אחרונות והם יודעים שאותו הלילה מיום ל' ובעי לילה ויום מן החדש. מוס' יעמ. ו. אין זה סברא לומר שהקפידה תורה לגבי ארץ ישראל ולא לבני בבל. מוס' יעמ. ז. שבתים חמשה עשר בחדש הירח מכוון לנוכח השמש הירח במזרח השמש במערב ואז כל הירח מאיר במלואה ואורו נמשך כל הלילה עד היום. מאיר. ח. ואם איתא דאיתילידי המולד בתחילת הלילה היה נראה בחצות ולא מכסי לבני ארץ ישראל כי אם ו' שעות. מוס' יעמ. ט. שאם לא נולד אלא לאחר חצות בידוע בודאי שלא נראה סמוך לשקיעת החמה דהא שית שני מיכסי סיהרא. ויטב"ש.

רבינו חננאל (המשך)

הלילה הזה של אכילת פסח מן הלילה הזה של עברת מצרים, מה זה חצות לילה אף זה זה חצות לילה, וכתיב בפסח על מצות ומרורים יאכלוהו, ש"מ שאכילת מצה אפי' עד חצות יצא ידי חובה. והנה לא אכל המצה ביום

ו) נראה לפ"ל ונע"ו מקפ"ש וכ"כ בטור לח"מ סי' תכ"ח ע"ש לו דל"ש וכ"י וכמו שכתב לקמן ויסיו הך. **ז)** עיין בנעל המתוח מ"ש על זה. **ח)** נראה דל"ל כי היכי דלא תקשה לן מדר"ל אדר"ל. וכוונת רבינו כזה דדרשה שאמר בירושלמי אליבא דר"ל ודרשה דלן אליבא הכל אחד ויסיו דנמה הוה הוה מפסח ודו"ק.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

תרי ירחי חסירי קלא אית להו לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי אמר [ב]**בסים תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא אמרי ליה אסהיד אמר להו לא שמעתי מפי ב"ד מקודש** [א]**מבריין ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי רבי אייבו בר נגרי ור' חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהוה מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ועבדי חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לאו אמרי לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי זימנא חדא אשתכח כוותיה ר"נ יתיב בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא אחריתו קרי עליה** [ג]**קלים היו רודפינו** [ד]**שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברה לההיא שתא ולא תחוש לה דכתיב** [ה] **שמור את חדש האביב** [ו]**שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן אמר להו רב נחמן להנהו נחותי ימא אתון דלא ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא דמשלים ליומא בעירו חמירא אימת משלים בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:**

מתני'

פרי ירחי חסירי קלא אית להו. דטבת חיסרו ממה נפשך כסדר הלבנה באחד מלא ואחד חסר ואם אימא דחסרוהו לשבט כבר יצא הקול לפני הפסח וצא אלגלו אף למקוש שאין שלוחי ב"ד של ניסן מגיעין וכן בתשרי אם חסרו תמוז ואב שהרי תמוז תמיד חסר: **בסים תבשילא דבבלאי.** אכלו לחם למעדנים ביום"כ שבא"י שהרי ב"ד עיברו את החדש [א] והיום מתענים: **אסהיד.** ונקבל עלינו ולא נאכל: **לא שמעתי מפי ב"ד מקודש.** לא אעיד לכם דאמרי' לקמן בפרקין (ע"ב) על כולן שלוחים יוצאים מבערב כגון אם לא קדשוהו ביום ל' יוצאין השלוחים לערב ולומר מעובר הוא אבל על ניסן ותשרי אע"פ שיודעין שיקדשוהו למחר ביום ל"א שהרי אין ר"ה נדחה לשבת ואינם אע"פ אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ואני לא שמעתי מפי ב"ד שלא הייתי במקום שישבו סנהדרין שם: **דמטו שלוחי ניסן.** שב"ד שולחין לגולה להודיע יום שקדשוהו וכל מה שהם יכולין לילך הם הולכין עד הפסח וכן בתשרי עד סוכות חוץ משבתות וימים טובים שלא ניתנו לחלל לשלוחין כדתניא בפרקין (לקמן ע"ב) על קייאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומם לפיכך שלוחי ניסן מגיעין למקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שהרי אין ימים טובים ביניתים לעכבם ובתשרי יש ר"ה ויוה"כ שאין השלוחין הולכין בו: **ליעבדו תרי יומי.** טבי ואע"פ שהגידו להם השלוחים יום קביעתו: **גזירה ניסן אטו תשרי.** שאם תנהיגם לעשות בניסן יום אחד יתהגו כן בתשרי שלא ע"פ שלוחים ופעמים שיטעו: **רבי אייבו ור' חייא בר אבא.** תלמידי דר' יוחנן היו ושמעו מפיו לכך הקפיד כנגדם: **עבדו יומא חדא.** בני המקום: **יתיב בתעניתא תרי יומי.** עם לילותיהם שמא עיברו ב"ד את החדש ויום אחד עשר שלנו הוא עשירי שלהן: **דם תהא אחריתו.** הריגי מת על ידך שחזקיקני להתענות ג' ימים וג' לילות. דם תהא אחריתו וטוריקון של דמהריא: **כי חזיתו דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן.** שאין תקופת ניסן נופלת עד יום ט"ז וקיימא לן דיום התקופה מתחיל כר' יוסי דאמר הכי בפ"ק דסנהדרין (ד' יג.) נמצאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר בניסן ולא עד בכלל: **עברה לההיא שתא.** כאחרים לאית להו הא סברא בפ"ק דסנהדרין (שם:): **ולא תחוש לה.** למימר יחידאה היא ולא נעביד כוותייהו אלא ודאי כאחרים נעביד דמסייע להו קרא דכתיב (ו) את חדש האביב ואביב הוא יוסד תקופת ניסן שניסן של חמה נכנס בו שניסן קרוי אביב על שם ביטול התבואה וביטול התבואה אינו אלא לתשבורה של חמה שהקיץ והחורף אחר תשבון החמה הם והזכירן הכתוב לשומרו שיהא בחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא בלבנה שהיא מתחדשת בתולדותיה. ואשמעינן קרא שיהא ניסן של חמה בתוך י"ד יום למולד הלבנה שהוא עדיין מחידוש הלבנה דמיסס י"ד ואילך ישנה היא ואילו היה תקופת ניסן ביום ט"ו לא היינו לריכין לעבר את השנה אלא נעבר אדר ונדחה את ניסן יום אחד ותפול התקופה ביום י"ד אבל כשהיא באה ביום ט"ז בניסן לא די לן בעיבורו של אדר ולריכה השנה להתעבר ותפול התקופה באדר שני נמצא ניסן של חמה מושך בתוך חדש ניסן הלבנה הכי מפרשינן לה בסנהדרין (שם) אליבא דאחרים דכי מטיא בט"ו מעברין את אדר וכי מטיא לט"ז מעברין את השנה: **שמור אביב של תקופה.** דהיינו ניסן של חמה בחידוש ניסן הלבנה: **סיהרא דמשלים ליומא.** שהירח משלים מאורו עם הגן החמה שאינו מתשיך עד שעת זריחה:

מתני'

לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי. אחד עשר היה לבני בבל [א] ועשירי לבני ארץ ישראל דעבריה לאלול [ב] ומתוך התמוס בא דהא יום"כ הוה [ג] א"ל ביום"כ של בני בבל בא סמוך לחשכה והוא היה ערב יום"כ לבני א"י [ד] ואמרו לו אסהיד לן כלומר ונאסור לאכול גם עתה דיום"כ הוא אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקודש שיצא ביום ל' של אלול סמוך לחשכה שלא היה שהות ביום לבא ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א [ה] אבל לא אמתין עד למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעידין עד שישמע מב"ד מקודש כדלקמן (ע"ב) אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו וא"ת והיאך יניחם לאכול ויש כאן איסור כרת דתוריתא [ו] וי"ל התנן לקמן בפרק שני (דף כה. וש"נ) אשר תקרלו אתם מקראי קדש בין בזמנן בין שלא בזמנן ואמרינן בגמ' אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מזידים ואפי' מוטעין [ז] ואם דאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין דף קפ: וש"נ) גבי שגג ביום"כ פטור דגזירה הוה ויום"כ דהכא שאם שבתא הוה ולא אמרינן אתם אפילו מזידין [ח] התם הוקבע להם החדש בזמנו ומפני הגזרה לא עשו יום"כ בעשירי ועשאוהו ביום השבת [ט] שלא יאכלו הכא להם [י] היה עשירי ולא דמי נמי לההוא דפ"ק דסנהדרין (דף יב: וש"נ) שבקש חזקיה לחמוש על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח בלא כתוב וגו' ומפרש שעיברו השנה ביום ל' של אדר ואסור הואיל ולאוי לקובעו ניסן ולא אמרינן אתם אפי' שוגגים כו' משום דלא שייך אלא כגון יום ל' או יום ל"א כשקובעין באחד מהן ר"ח לחסרו או לעברו שלא כדין או על פי עדות שקר [יא]: **כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן.** שתקופת ניסן נופלת ביום ט"ז וקיימא לן (סנהדרין דף יג.) יום תקופה מתחיל [יב] ממלאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה לההיא שתא משום דכתיב שמור את חדש האביב אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן [יג] ומיום י"ד ואילך ישנה היא [יד] ואילו היתה תקופת ניסן נופלת ביום ט"ו לא היינו לריכין לעבר השנה אלא נעבר אדר ונדחה ניסן יום אחד ותפול התקופה בי"ד בקונטרס [טו] (והתם בסנהדרין (דף יג.:) בתקופת תשרי אייר דפליגי התם אי בעינן כולה אסיף בתקופה חדשה או מקצתו) ושמעתין דהכא אתיא כאחרים דאמרינן התם אחרים בתקופת ניסן (הוו) קיימי ומייתי דרשה דהכא וקשיא לפירוש הקונט' דבפ' היו בודקין (שם דף מא:) משמע דיום ט"ו של חדש הוי מן החדש דקאמר עד מתי מצרכין על החדש נהרדעי אמרי עד י"ו [טז] לכך לריך לפרש דהכא קאמר עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עיבור אדר א"נ דמשכה עד שיתסר ושיתסר בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן בשבסר דכי מעברת נמי לאדר הכי היא נופלת בשיתסר ואין כאן אביב כלל בחדש ניסן ואין להקשות דלעבריה לאדר ולשבטו [יז] דהתם בפרק אין מערבין (ערכין ד' מ: וש"נ) אין פוחתין מד' חדשים מעוברין בשנה ולא יותר מח' ומפרש בגמ' (שם דף ט.) דלא נראה לעבר יתר על שבועה ומוקי לה בשנה מעוברת אבל בפשוטה יותר על שבעה:

עברה לההיא שתא ולא תחוש לה. תימה דתניא בפ"ק דסנהדרין (דף יא: וש"נ) על ג' סימנין מעבירין השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על סיס מהן מעבירין על אחד אין מעבירין [טז] ורשב"ג אומר אתם אם על התקופה אינני לן על התקופה שמחין או דילמא מעבירין וקיימא בתיקו וי"ל דהתם בתקופת תשרי אייר אבל הכא בתקופת ניסן דעליה לבדה מעבירין ולריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי שנא [יח]:

על

מסורת הש"ס

א) [ע' תו' שבת יב: ד"ה רבי נתן], ב) סנהדרין יג., ג) בס"א: והיום, ד) בס"א ליתא, ה) בת"י אמיר, ו) מולי ל"ל ולעונת.

תורה אור השלם

1. קָלִים הָיוּ רֹדְפֵינוּ מְנַשְּׁרֵי שָׁמַיִם עַל הָהָרִים דְּלָקֻנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ לָנוּ: איכה ד יט
2. שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: דברים טז א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא תמוס כו' דמסייע להו קלא דמתיי שמור את חדש:

הגהות מהר"י לנדא

(א) רש"י ד"ה בסיס כו' שהרי ב"ד עיברו את חודש אלול כלי"ל:

מוסף רש"י

שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן. שמור תקופת ניסן של חמה שיהא בתוך חידושה של לבנה, אביב הוא ניסן של חמה שאין ניסן קרוי אביב אלא על פי ביטול התבואה שמתבכרת בו, וכל ביטול התבואה ועתה הקץ והחורף לחשבון החמה הם, ואמר רחמנא שמור שיהא ניסן של חמה נמנה לתוך ימי חידושה של לבנה, דכתיב חדש ואין לשון חידוש נופל אלא על לבנה שמתחדשת, ואשמעינן שיהא ניסן של חמה נמנה בתוך ימי חידוש הלבנה בתקלא, ומה הן ימי חידושה י"ד ימים, מכאן ואילך היא יקנה (סנהדרין יג.).

מוסף תוספות

א. שהיו סומכין על הרוב שאין אלול מעובר ומונין ליום הכפורים מיום שלישי. ריטב"א. ב. והיה להם למנות משלישים ואחד ליום הכפורים ונמצא כי העשירי לבני ארץ ישראל היה אחד עשר לבני בבל, ובני בבל יעשו בעשירי שלהם שהוא תשיעי לבני ארץ ישראל ואוכלין באחד עשר שלהם שהוא עשירי לבני ארץ ישראל והוא יום הכפורים, והיינו דאמר להו כמה בסים תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא. שם. ג. דלוי כבני ארץ ישראל היה נוהג להתענות ב"א זה והיאך איקלע לבבל באותו יום. שם. ד. דאיהו לאו בחדסר איקלע אלא סמוך לחדסר שהיה ערב עשירי שלו ועשירי לבני בבל, ולפי שסמוך מאד לחדסר קרי ליה חדסר. שם. ה. אם יצא ביום כ"ט באלול ולא שמע שנתקדש ביום ל"א היה לו ללוי להתענות ביום ל"ט לאלול כבני בבל, ומה הפרש היה בין לוי לבני בבל. שם. ו. מאי קאמר להו אני לא שמעתי מפי ב"ד מקודש, מ"מ הא ידע שנתעבר החדש ושלא נתקדש ביום עבורו ושנתקדש ביום ל"א אף על פי שלא שמע מפי ב"ד. רשב"ם. ז. דכיון שכבר קדשו בני בבל יום שלשים ועליו סמכו והתענו ביום עשירי שלהם אין להם לחזור ולהתענות ביום אחר כיון שאין כאן עד ששמע כשנתקדש שם יום ל"א ויש להם לסמוך על מה שאמרה תורה אתם אפי' מוטעים אתם שוגגין. ומיהו אילו הגיד לוי ששמע או ידע מפי מי שראה שנתקדש החדש ביום שלשים ואחד אף על פי שהם כבר קדשו יום שלשים כיון דבני בבל בתר ב"ד שבארץ ישראל גרירי טעותם אינו עומד וחייבין להתענות ביום עשירי לבני ארץ ישראל. שם. ח. איכא למימר דכי קאמר אתם אפי' מזידין היינו למקבע ירחא אבל. תוס' ריטב. ט. שלא היה עשירי לקביעותו. שם. י. לפי חשבונם. תוס' הרא"ש. יא. אבל לא [ל]עבר את השנה בזמן שאינו ראוי לעברה. שם. יב. הוא ראשון לימי תקופה הבאה. רש"י סנהדרין יג. יג. כלומר שיהא אביב של תקופת החמה של ניסן בחידושה של ירח של ניסן כי האביב האמיתי הוא אביב של תקופה כי בשול התבואה אחר חשבון החמה כדכתיב ומגמר תבואות שמש, הלכך בעינן שתחול תקופת ניסן קודם שתגמור חדושה של לבנה של ניסן. ריטב"א. יד. דאפילו מעברינן לאדר ונוריח יום אחד ונפלה תקופה טבת בט"ו ותתחיל בו תקופת ניסן עדיין אין התקופה מתחלת בחידושה של לבנה שהלבנה בט"ו ישנה היא. שם. טו. כלומר ולא עד בכלל ומ"מ יום ט"ו חדשה היא. שם. טז. אלמא אתקופה לחודה לא מעברינן. יד רמ"ש סנהדרין יא: יז. עי' יד רמ"ש שם.

עין משפט
נר מצוה

קח א מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הל' יב:
קט ב מיי' שם פ"ד הלכה ב:
ג [מיי' שם הלכה א]:

רבינו חננאל

לוי אקלע לבבל בי"א בתשרי. פיר' בא (ברוגית) [בדוגית] או בבוצית בי"א בתשרי בבבל, ואמר בסים תבשילא דבבלאי, כלומר תבשילא נדוף, והוא היום יום כפור. כלומר כי עברו אלול שנמצאו אחד עשר בבבל עשירי לירושלים. ועל זה העניין נעשה סוכות. אמרו לו תעיד ונשלים הצום היום. אמר להם לא שמעתי מבית דין מקודש. כלומר שמעתי להם כי רצונם לעבר אלול. (ואלול) [ור' אייבו בר נגרי ור' חייא בר אבא] דאקלע בבבל בעשרה במר חשוון ואמ' להו היידנא יומא רבא במערבא. פיר', שנה מעוברת היתה שנמצאו עשרה במרחשוון כי הן עשרה בתשרי, והוא יום כפור. ואמ' להם הדאת, ואמ' לא שמענו מבית דין מקודש, ואמרינן שמא לא עיברו. שלוחי ניסן מהלכין לא פחות מי"ב יום, ושלוחי תשרי פעמים שאין מהלכין אלא עשרה ימים, מפני כי שובתין בראש שנה וביום הכיפורים ובשבת, נמצאו אילו שלוחי ניסן מגיעין למקומות רחוקים, מה שאין שלוחי תשרי מגיעין בהן. רבה הוה רגיל יתיב תעניתא תרי יומי, זימנא חדא אשתכח כוותיה. כי עברו ליה לאלול, והיה יום כפור בי"א בתשרי, דהוה מחמר אנפשיה ונקיט תרי יומי, מילתא יתירתא עבד ולא חזבה הוא עליו, שלא היה לו לחוש. ואם חשש מידה יתירה עשה ולא שובח בה. רב נחמן יתיב תעניתא ביומא דכיפורי, לאורתא אתה ההוא גברא אמר ליה למחר צומא רבא במערבא כולי'. פשוטה היא. שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא כי חזית דמשכה תקופת טבת עד י"ו בניסן, עברה לההיא שתא ולא תיחוש לה, דכתיב שמור את חדש האביב וגו', שמור חדשו של אביב שתהא נופלת בו, כלומר, לא יהא אביב קרב אלא בתקופה חדשה, זה הדבר היה נוהג בזמן שבית המקדש קיים, וזה אחד מן הדברים המסורים בידי בית דין בזמן שהיה האביב קרב. אבל עכשיו שאין אביב לא חיישינן להא דשלח רב הונא. ואע"ג דלית לן ספק בזמן הזה, עבדינן כי הא דמיפרשא בתחילת יום טוב דלא נקטינן האידנא תרי יומי אלא משום אל תשנו מנהג אבותיכם.

ח) נפיקוס על ר"ה המיוחס להרמב"ם ז"ל אמת דלמדו ליה דתקסיל דסיום ר' בתשרי ע"ש.